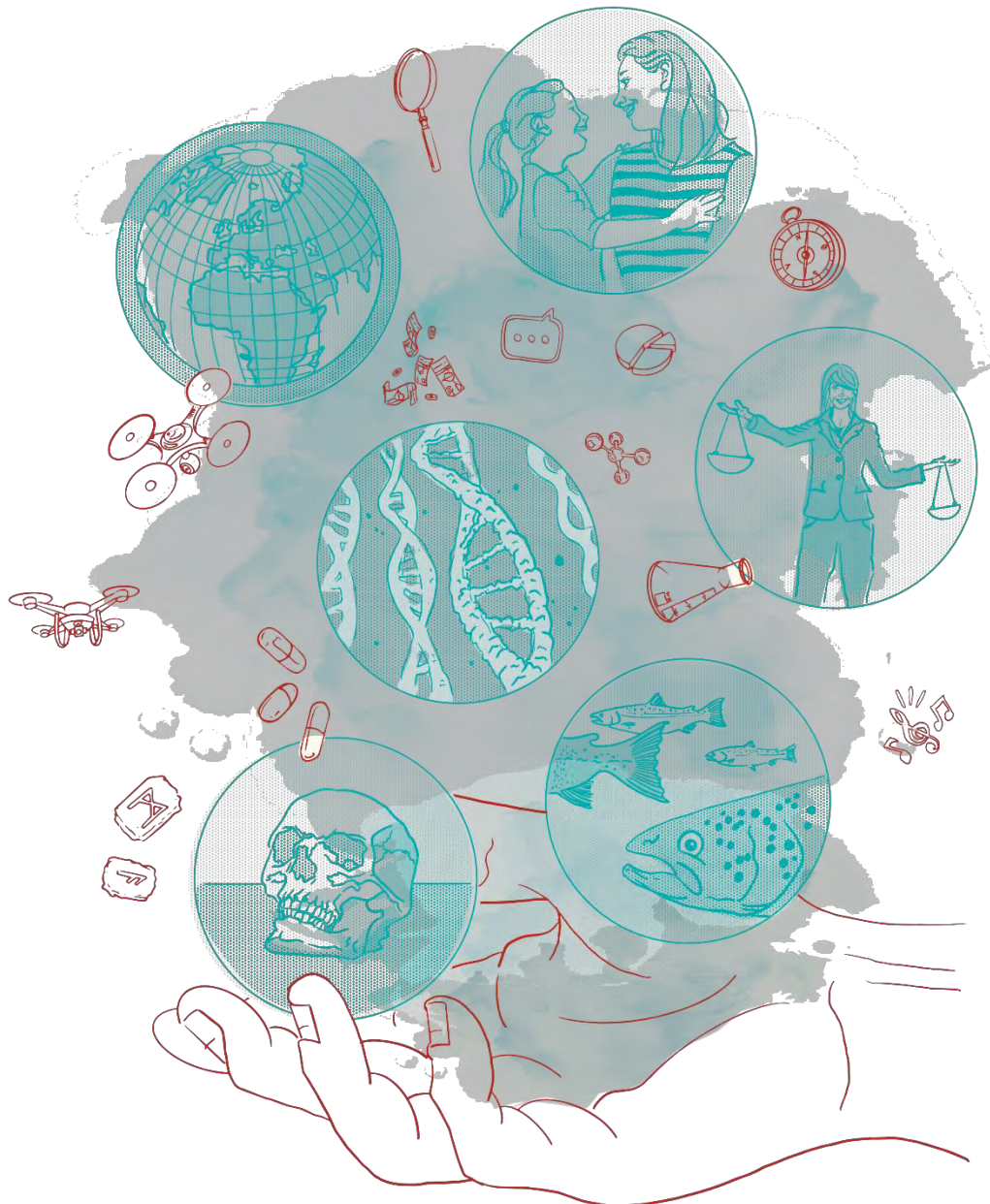

Årsmelding 2024

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora

1. Sammendrag

I 2024 har NESH spesielt arbeidet med spørsmål om urfolk, knyttet til arkivet etter Sannhets- og forsoningskommisjonen, og kunstig intelligens, både i forbindelse med en uttalelse og institusjonsbesøk ved Universitetet i Agder.

NESH har avgitt en rekke høringsinnspill og uttalelser, og bistått med veiledning og støtte til forskere og forskningsinstitusjoner. Dette bidrar til at NESH oppfattes som en ressurs for institusjonene i deres arbeid med å fremme god og ansvarlig forskning.

2. Om utvalget

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) er del av De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). FEK er et forvaltningsorgan for forskningsetiske spørsmål på alle fagområder. FEK er underlagt Kunnskapsdepartementet. Komiteenes overordnede samfunns mål er etisk god og ansvarlig forskning.

FEK omfatter også følgende komiteer og utvalg med et felles sekretariat:

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)
- Nasjonalt utvalg for forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget)

NESH er et faglig uavhengig (jf. forskningsetikkloven § 3) og rådgivende organ for forskningsetiske spørsmål. NESHs ansvarsområde er forskningsetisk virksomhet innen samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Komiteen består av [12 medlemmer og to varamedlemmer](#) (ett medlem fratrådte i løpet av 2024), herunder to lekmedlemmer. Komitémedlemmene blir oppnevnt av Kunnskapsdepartementet etter innstilling fra Norges forskningsråd. En oppnevningsperiode går over fire år, og hvert medlem kan sitte i komiteen to perioder.

3. Årets virksomhet

3.1 Kort om virksomheten

I 2024 hadde NESH fem ordinære møter (24.01, 20.03, 17.06, 17.09 og 26.11), hvorav ett på Teams. I tillegg har det vært møter i arbeidsgruppen som har gått gjennom maler og veiledere hos SIKT.

NESH har avgitt tre uttalelser om:

- [Forskning på hjelpelinjer](#)
- [Arkivet etter Sannhets- og forsoningskommisjonen](#)
- [Bruk av KidAd-app og kunstig intelligens](#)

NESH mottar færre konkrete saker fra institusjonene enn tidligere, og flere saker munner ut i råd og veiledning snarere enn uttalelser. Det kan skyldes at institusjonene i større grad håndterer forskningsetiske saker selv. Samtidig kan det virke som om forskningsetiske spørsmål og saker ved mange institusjoner blir behandlet som uredelighetssaker. Det er en uheldig

utvikling, som bidrar til å begrense rommet for forskningsetiske refleksjon og diskusjon i forskerfellesskapet. Det er også mange henvendelser om behov for bistand i opplæring og undervisning, noe som kan tyde på at dette ikke blir tilstrekkelig ivare tatt ved institusjonene.

NESH har avgitt mange høringsinnspill, både felles i FEK om:

- [Publiseringsindikatoren](#)
(Det nasjonale publiseringsutvalget)
- [Forskningssystemet](#)
(Kunnskapsdepartementet,
- [Personopplysningsloven](#)
(Justis- og beredskapsdepartementet)
- [EUs neste rammeprogram](#)
(Kunnskapsdepartementet)
- [Forskningsetisk egnevaluering](#)
(Forskningsrådet)

og egne fra NESH om:

- [Helseforskningsloven](#)
(Helse- og omsorgsdepartementet)
- [Finansforetakenes taushetsplikt](#)
(Finansdepartementet)
- Granskingsutvalget for utenlands-
adopsjoner
(Barne- og familie-departementet)

På den måten bidrar NESH aktivt til FEKs mål om at andre aktører tar hensyn til forskningsetikk i sitt arbeid.

NESHs arbeid har også en internasjonal innretning. Sekretariatsleder Vidar Enebakk leder en arbeidsgruppe i The European Network for Research Integrity Officers (ENRIO) om «Ethics in Humanities og Social Sciences» og deltok på ENRIO 2025

Congress i Praha i september. På den måten bidrar NESH aktivt til FEKs mål om internasjonalt samarbeid.

Ellers har komiteleder og sekretariatsleder i NESH fortløpende besvart henvendelser og gitt veiledning i forskningsetiske spørsmål, samt bistått en rekke institusjoner med opplæring og undervisning innenfor NESHs område (se oversikt punkt 3.5). NESH har ikke kapasitet til å bistå alle henvendelsene fra institusjoner om undervisning og opplæring.

3.2 Sentrale spørsmål

I 2024 har NESH fortsatt arbeidet med forskningsetiske spørsmål knyttet til arkiv og offentlighet, spesielt om samtykke og forskerinnsyn. Våren 2024 innledet NESH en dialog med Arkivverket, om forskningsetiske utfordringer knyttet til arkivet etter Sannhets- og forsoningskommisjonen. Høsten 2024 ba Arkivverket også om en uttalelse for å avklare spørsmål om forskningsetiske krav til informert samtykke, jf. [Uttalelse om arkivet etter Sannhets- og forsoningskommisjonen](#) (2024/61). NESH har også drøftet betydningen av forskerinnsyn i forbindelse med Finansdepartementet utredning av [Finansforetakenes taushetsplikt](#). På den måten har NESH bidratt til å avklare forskningsetiske spørsmål i både offentlige og private arkiv.

I 2024 har NESH behandlet en sak om bruk av kunstig intelligens og indentifisert noen utfordringer ved slike prosjekter, spesielt knyttet til vurdering og kommunikasjon av mulig risiko. Kunstig intelligens var også et hovedtema i forbindelse med NESHs

institusjonsbesøk ved Universitet i Agder 27.11.2025. NESH vil videreføre arbeidet med kunstig intelligens i 2025 i forbindelse med revisjon av [Forskningsetisk veileder for internettforskning](#) (NESH 2019).

NESH har vært involvert i diskusjoner med flere aktører og institusjoner, som opplever utfordringer med krav om forskningsetisk forhåndsgodkjenning etter modell fra medisinsk forskning, jf. [Magasinet Forskningsetikk](#) (2022/2). NESH mener denne utviklingen er uheldig, dels fordi formelle krav om forhåndsgodkjenning (*approval*) kan være umulig å innfri for bestemte typer forskning, dels fordi ansvaret flyttes fra forskere til andre formelle organer, og dels fordi Norge allerede har et velfungerende system basert på selvregulering og forskningsetiske retningslinjer. Ved behov kan det være bedre å diskutere andre former for etisk egenevaluering (*assessment*) eller forskningsetisk fagfellevurdering (*advice*), jf. FEKs [Veileder for institusjonenes ansvar for forskningsetikk](#) (2023), punkt 6. Forskningsetiske utvalg.

3.3 Arrangementer

NESH har ikke hatt egne arrangementer i 2024, men bidratt med innlegg på andre arrangementer om blant annet etisk samtykke, forskningsetiske utvalg, plagiat, akademisk frihet og etisk ubehag.

3.4 Produkter

[NESHs reviderte retningslinjer](#) som ble lansert i november 2023, ble utgitt i engelsk oversettelse våren 2024, jf. [Guidelines for Research Ethics in the Social Sciences and](#)

[the Humanities](#). På den måten bidrar NESH til at retningslinjene til enhver tid skal være gode verktøy for å fremme god og ansvarlig forskning.

3.5 Informasjon, opplæring og deltakelse i samfunnsdebatten

Komiteleder Heidi Østbø Haugen har uttalt seg eller holdt innlegg blant annet om [etisk samtykke](#) (02.02), [forskningsetiske retningslinjer](#) (13.05), [akademisk frihet og demokrati](#) (02.09), [deling av kvalitative data](#) (12.09), [sakprosa](#) (24.10), og internasjonalt arbeid (HD-dir, april og nov.).

Sekretariatsleder Vidar Enebakk bidro til et forord til antologien [Etisk ubehag. En ærlig lærebok om kvalitativ forskning på sensitive temaer](#) (Universitetsforlaget 2024), redigert av Anette Bringedal Houge og Anja Emilie Kruse.

Sekretariatsleder har også bidratt med opplæring, undervisning og formidling knyttet til NESH og forskningsetikk på følgende eksterne arenaer:

25.01. UHR Humaniora

26.01. UiO, SV, Veiledere

30.01. UiO, UV, QualiFAIR

02.02 UiO, Forum for forskningsetikk

06.02. USN, Rauland, PhD

22.02. UiA, Hum og Ped, PhD

29.02 NHH, Bergen, ansatte og utvalg

05.03 UiO, SV, PhD

12.03. UiB, JUR, forskere

16.04. UiT, SV, PhD

16.04 UiO, UV, forskere

25.04 UiB, HF, PhD

03.05. UiO, SV, TIK, MA

14.05 Forskerforbundet, akademisk frihet

24.05 FAFO, fagseminar

28.05 UHR Sam

09.05 PRIO, forskergruppe

12.09. ENRIO Meeting, Praha

27.09 UiO, Fagdag, forsknings-adm.

01.10 UiO, HF, Hist, MA

03.10 UiB, Fagdag HF-stud om plagiat

04.10 UiB, Forskningsetisk dag, forskere

07.10 OsloMet, Media, master

10.10 Musikkhøgskolen

10.10 UiV, SV, PhD

11.10 UiO, UV, PhD

16.10 Forskerforbundet, Akademisk frihet

07.11 UiA, Ledelse og PhD

15.11 OsloMet, Emne Forskningsetikk

20.11. OsloMet, Etisk ubehag

28.11 NORWELL-konferanse, NTNU

12.12 UiO, UV, Forskningsetikkdagen